

ارائه چارچوبی برای حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی و تبیین کارکرد آن در حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها

تیمور جباری^۱

جواد رمضانی*^۲

مهدی خلیل پور^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۸

چکیده

هدف پژوهش حاضر مطالعه و بررسی ارائه چارچوب حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی - اسلامی و تبیین کارکرد آن با حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها بود. روش مورد استفاده در این پژوهش روش ترکیبی شامل روش کیفی مبتنی بر رویکرد تحلیل مضمون (تم) و روش کمی مبتنی بر رویکرد توصیفی - پیمایشی بود. پژوهش در دو مرحله اجرا شد. در مرحله کیفی، از روش تحلیل تم (مضمون) با انجام مصاحبه از بین خبرگان ابعاد و مولفه های (تم های اصلی و فرعی) حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی - اسلامی مشخص گردید. در مرحله کمی ارتباط آن (ابعاد و مولفه ها) با افشای مسئولیت اجتماعی شرکتها، توسط پرسشنامه از بین مدیران مالی شرکتها آزمون آماری صورت گرفته است. ۱۰ مولفه شامل توسعه اقتصادی جامعه، التزام به قانون، فرهنگ، محیط زیست، مقوله اجتماعی، اصول اخلاقی، تعهد اجتماعی، پاسخگویی، شفافیت و نظارت اسلامی شناسایی شده اند. به منظور آزمون فرضیه های پژوهش، ارتباط هر یک از مولفه های ایرانی - اسلامی حاکمیت شرکتی با حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی گردیده و ضریب مسیر، خطای معیار و آماره t مسیرهای مطرح شده در پژوهش و نتایج آنها بر اساس خروجی مدل یابی معادلات ساختاری ارائه شد. با توجه به اینکه مقدار آماره t ی استیودنت بیشتر از ۱,۹۶ بود هر یک از مولفه های ایرانی - اسلامی حاکمیت شرکتی با افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارای ارتباط معنی داری داشت.

واژگان کلیدی: مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها، حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی، روش تحلیل تم (مضمون).

^۱گروه حسابداری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران (jbarytymwr7@gmail.com)

^۲استادیار، گروه حسابداری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران (نویسنده مسئول) (javad.ramezani58@gmail.com)

^۳استادیار، گروه حسابداری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران (khalilpourmehdi@gmail.com)

۱- مقدمه

در سال های اخیر، همزمان با بزرگ شدن شرکت ها و بازار سرمایه، شکایات متعددی از عدم مراعات حقوق سرمایه گذاران کوچک و سهام داران خرد به مراجع نظارتی می رسد. اگر بپذیریم توسعه پایدار نیازمند جلب اعتماد سرمایه گذاران و تامین مالی است، محدودیت بیش از پیش دسترسی به منابع مالی نیاز به تجمع منابع پراکنده جامعه را، از طریق جلب اعتماد عمومی نسبت به توزیع منافع ناشی از سرمایه گذاری، پررنگ تر می کند. از سوی دیگر اجرای برنامه های خصوصی سازی در چارچوب سیاست های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی، منافع عمومی گسترده ای را درگیر می کند و موفقیت آن در گرو حمایت از سرمایه گذاران و امنیت سرمایه گذاری هایشان است. در نتیجه ایجاد سیستم حاکمیت شرکتی مناسبی که تامین کننده کارآیی عملیاتی شرکت ها و بازده مناسب سرمایه گذاری شهروندان و حفظ حقوق بازیگران کوچک باشد به یک الزام سیاسی و اقتصادی بدل می شود. در این پژوهش با بررسی منابع مختلف و تجمع آرا متفکران و اندیشمندان حوزه حسابداری، اقتصاد و افراد خبره در حوزه اسلام، با استفاده از ظرفیت ها و سازوکارهای حاکمیت شرکتی در جهت ایجاد چارچوب مناسب نظارتی، ارتقای شفافیت، افزایش کارآیی و انسجام هیئت مدیره در جهت پیگیری اهداف شرکتی و تاکید بر حقوق سهام داران، گام برداشت.

از طرفی عوامل ضروری تداوم فعالیت واحدهای انتفاعی به دلیل ارتباط با جامعه و این که جامعه شرایط بقا و تداوم شرکت ها را فراهم می کند، مسئولیت پذیری اجتماعی و افشاهای مرتبط با آن است. جامعه از فعالیتهای رفتار شرکت ها بهره مند می شود. رشد و توسعه مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها دلالت بر این امر دارد که تغییر و تحولاتی در مسئولیت های شرکت ها ایجاد شده و از هدف اولیه که فقط دستیابی به سود نقدی مورد انتظار بود فراتر رفته و به سمت اجتماع در حرکت است (هیکنمن و همکاران، ۲۰۲۰).

مسئولیت پذیری اجتماعی سازمانها در ارتباط با تأکید اسلام بر ارزشهای اسلامی نظیر عدالت اجتماعی و تعادل زندگی

است که به موجب آن، الزامات اساسی برای زندگی انسانها فراهم می شود. هدف اصلی اسلام از عدالت اجتماعی اقتصادی، برقراری انصاف در جامعه است به طوری که گفته میشود در اسلام تبعیض بین افراد جامعه وجود ندارد و عدالت و امنیت برای زندگی افراد جامعه، مال و ثروت آنها همواره باید برقرار باشد. عدالت اجتماعی در توسعه جامعه نقش حیاتی ایفا می کند؛ این مفهوم بارها در قرآن کریم بیان شده است (کرمی و همکاران، ۱۳۹۳).

به عنوان مثال در سوره حدید، آیه ۲۵ آمده است: "همانا ما رسولانمان را با نشانه هایی روشن فرستادیم؛ کتاب و میزان را نیز با آنها فرو فرستادیم تا مردم قسط و عدل را بر پا دارند." لازم به ذکر است، اسلامی بودن الگو ناظر به مبانی اندیشه، اهداف واسطه ای و نهایی، ارزشها و روشها بوده که از اسلام مایه می گیرند. یعنی شاخص ها باید برخاسته از مفاهیم اسلامی باشند که این مفاهیم وابسته به شرایط، زمان و مکان نیستند. شاخصها به عنوان ارزشها، آرمانها، ایده آل ها و مطلوب هاحسوب شده، در حکم وضعیت مطلوب می باشند که سازمان ها همواره سعی می کنند به سمت آن حرکت کنند؛ و این امتداد و تدرج تا بی نهایت قابلیت انقسام دارد. این حالات و صور که خود در قالب شرایط زمان، مکان و بودجه سازمان تعریف می شود، به عنوان برنامه ها و مقاصد واسطه ای، تبدیل وضعیت موجود سازمانی را به وضعیت مطلوب و آرمانی آن تسهیل می کند، می توان از آن به «وضعیت مناسب» تعبیر کرد. قید ایرانی الگو ناظر به این است که باید در زمینه پیشرفت، شرایط و زمان و مکان را نیز در نظر گرفت. به عبارت دیگر؛ اسلام خود کامل است، ولی از آنجا که در مقطع معینی این الگو اجرا می شود، باید ویژگی های زمانی، مکانی و ظرف تحقق آن به دقت لحاظ شود. بنابر این، اگر اسلامی بودن، جامعیت الگوست؛ ایرانی بودن، واقعیت آن را تأمین می کند و در کنار هم بودن این دو قید، رمز موفقیت الگو را تضمین خواهد کرد؛ چرا که در این الگو، اسلامی بودن به منزله «روح» و ایرانی بودن نیز به منزله «جسم» پیشرفت است (افجه ای و همکاران، ۱۳۹۳).

با توجه به توضیحات فوق، این پژوهش به بررسی ارائه چارچوب حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی - اسلامی و تبیین کارکرد آن با حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها می پردازد و این سوال را مطرح می-کند که مولفه های ایرانی-اسلامی حاکمیت شرکتی کدامند و آیا این مولفه ها بر حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت ها اثر دارد؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

حاکمیت شرکتی، موضوع بسیاری از مباحث مطروحه در دنیای تجارت و در بازارهای مالی در طی ده سال گذشته بوده است، تا اینکه گسترش ساز و کارهای حاکمیت شرکتی به عنوان یک اولویت در امر ایجاد رویه های راهبردی مناسب شرکتها برای سیاست گذاران مالی و اقتصادی مطرح شده است. سرمایه گذاران منطقی، قطعاً خواهند پرسید آیا حاکمیت شرکتی خوب منجر به بهبود عملکرد بازارهای سرمایه میگردد؟. به عبارتی ساز و کارهای حاکمیت شرکتی تا چه اندازه، به ایجاد تعادل موثر بین حقوق و مسئولیت های بازیگران عرصه شرکت ها و مدیریت کمک می کند. اساسی ترین مشکل در اجرای ساز و کارهای نظارتی شرکت زمانی اتفاق می افتد که سهامداران با فعالیت های انجام گرفته توسط مدیران شرکت مخالفت می نمایند. به عبارتی سهامداران در مورد این موضوع که شرکت چگونه اداره شود، به توافق جمعی نرسند. آنچه امروزه به عنوان بررسی فعالیت های پشت پرده شرکت ها در محافل علمی و حرفه ای مطرح می باشد نگاهی نو به ساز و کارهای کنترلی در شرکت هاست که در قالب ادبیات حاکمیت شرکتی مطرح شده است (وی و همکاران، ۲۰۱۱)

معمولی ترین مفهوم افشاء مسئولیت اجتماعی توسط کارول (۱۹۹۱) بیان شد کارول بین چهار نوع از مسئولیت پذیری اقتصادی، قانونی، اخلاقی و بشردوستانه فرق قائل شد. مسئولیت پذیری اقتصادی (شغل، دستمزد و خدمات)، مسئولیت پذیری قانونی (رعایت قوانین و ایفای نقش در رعایت قوانین بازی)، مسئولیت پذیری اخلاقی (اخلاقی بودن و انجام آنچه صحیح، درست و عادلانه است) و مسئولیت پذیری انسان دوستانه (کمک های اختیاری بشردوستانه).

در تعاریف فوق به موضوع حاکمیت شرکتی و مسئولیت پذیری اجتماعی دیدگاههای متفاوتی مطرح شد در یک طیف تاکید بر روابط بین سهامداران و مدیریت مالی و طیف دیگر پاسخگویی در برابر ذینفعان که همانا جامعه می باشد دارند. حال می توان گفت مفهوم حاکمیت شرکتی رویکرد اسلامی - ایرانی و مسئولیت پذیری اجتماعی نیز با توجه به آموزه های دینی در کتاب مقدس قرآن و سفارش پیامبران الهی به غیر از مفاهیم یاد شده نمی تواند باشد.

بعبارتی شرکتها برای گزارشگری اطلاعات مالی و اجتماعی در جوامع و نهاد های اسلامی نیازمند شناسایی مولفه ها و ابعاد حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی و تبیین کارکرد آن ها با مسئولیت پذیری اجتماعی در شرکتها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشیم .

از اینرو سئوالات پژوهش این است که:

۱- مولفه ها و ابعاد حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی - اسلامی کدامند ؟

۲- کارکرد مولفه ها و ابعاد شناسایی شده با حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها بعبارتی رابطه معنی داری بین آنها به چه صورت است؟

خرم آبادی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و اجتناب مالیاتی دریافتند که بین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت و اجتناب مالیاتی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین کیفیت حاکمیت شرکتی نقش میانجی در رابطه بین عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت و اجتناب مالیاتی دارد. عباسی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی الگوی حاکمیت شرکتی در اقتصاد اسلامی پرداختند. از اینرو کلیه منابع موجود فارسی و انگلیسی مرتبط به مبحث حاکمیت شرکتی تا سال ۱۳۹۹ (۲۰۲۱) مطالعه شده بود. به این منظور برای بررسی منابع از تکنیک فراترکیب و به روش هفت مرحله ای ساندلوسکی و باروسو با استفاده از کدگذاری ابعاد و مؤلفه ها استفاده شد؛ بنابراین پس از بررسی نظام مند متون و انتخاب منابع مرتبط با استفاده از شاخص CAPA، در نظر قراردادن الگوهای بین المللی حاکمیت شرکتی و مطابقت آنها با اصول و موازین

اهداف این پژوهش شامل:

- ۱- ارائه چارچوب حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی- اسلامی
- ۲- تبیین اثرگذاری هر یک از مولفه های ایرانی- اسلامی حاکمیت شرکتی برحسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران
- بدلیل اکتشافی بودن این پژوهش و هنوز مولفه ها مشخص نشده اند فعلا فرضیه ای برای آن نمیتوان قائل شد.

۴- روش شناسی پژوهش

روش مورد استفاده در پژوهش حاضر روش ترکیبی شامل: روش کیفی مبتنی بر رویکرد تحلیل تم (مضمون) و روش کمی مبتنی بر رویکرد توصیفی - پیمایشی می باشد. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است. در پژوهش های کاربردی نتایج حاصل از دانش و تکنولوژی موجود در جهت بهره گیری عملی در زمینه های ممکن یا خاص به کار گرفته شده و گسترش می یابد تا در صورت موفقیت کاربرد عملی پیدا کند. برای گردآوری اطلاعات در این پژوهش غالباً از مطالعات کتابخانه ای و مطالعات تطبیقی، مصاحبه (در بخش کیفی) و پرسش نامه (در بخش کمی) استفاده شده است. در مرحله کیفی، جامعه آماری از دو گروه تشکیل شده است. گروه اول (۲۴ نفر) شامل متخصصین و خبرگانی است که اعضای هیئت علمی دانشگاه ها بوده اند و گروه دوم شامل کارشناسان خبره است که ۱۰ الی ۱۸ سال سابقه در حوزه حاکمیت شرکتی و حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی داشته اند. جامعه آماری پژوهش در بخش کمی، مدیران مالی شرکت های پذیرفته شده در بازار بورس اوراق بهادار تهران می باشند.

مشخصات خبرگان، متخصصین (بخش کیفی)

تعداد	دکتری تخصصی	فوق لیسانس
۱۵	۱۵	۰
۴	۰	۴
۲	۰	۲
۳	۰	۳
۲۴	۱۵	۹
نفر		

اسلامی، ابعاد حاکمیت شرکتی در پارادایم اسلامی شناسایی و مؤلفه های حاکمیت شرکتی از منظر اصول اسلامی معرفی گردید. نتایج پژوهش نشان دهنده اثرگذاری ابعاد تعهد اجتماعی، پاسخگویی، شفافیت و تصمیم گیری بود که در صورت رعایت اصول اخلاقی مورد نظر با استفاده از نظارت اسلامی، اهداف حاکمیت شرکتی بهینه و مطلوب را تضمین می کند. خوانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۲) ضمن پژوهشی درباره دینفعان و برنامه مسئولیت اجتماعی به عنوان اصلی ترین استراتژی های توسعه پایدار به این نتیجه رسیدند که چهار مولفه مسئولیت های حقوقی، اخلاقی، زیست محیطی بشردوستانه بر توسعه پایدار نقش موثری داشتند، اما نقش مولفه مسئولیت اقتصادی قابل توجه نبود. علی و خان^۲ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «حکومت شریعت، راه حلی برای مشکل حاکمیت شرکتی» اظهار میکنند که حکومت شریعت، مسئولیت پذیری را در بین دینفعان یک سازمان تشویق می کند و هیئت شرعی نقش بسیار مهمی در کنترل و نظارت بر معاملات تجاری با هدف انطباق شرعی دارد؛ اگرچه قوانین اسلامی را نمی توان در همه کشورها یکسان اجرا کرد. محمد کبریات (۲۰۱۵)، در مقاله ای با عنوان ریشه های اسلامی روابط عمومی مدرن و مسئولیت اجتماعی شرکت ها با بررسی آیات و سنت پیامبر (ص) بیان میکند که مسئولیت اجتماعی در اسلام به عنوان وسیله ای در جهت ایجاد یک محیط و جوی سالم برای فرد و سازمان برای راه اندازی یک امت اسلامی بر اساس هماهنگی، درک متقابل، احترام متقابل و منافع مشترک است و از اصول و ارزش های اسلامی سرچشمه میگیرد. هدف نهایی، تقویت همبستگی اجتماعی و ایجاد یک جامعه قوی از نظر ایمان و رفاه می باشد. جامعه و ارتباطات سازمانی در اسلام بر اساس اصل آزادی بیان، شریعت، دموکراسی، شفافیت، پاسخگویی، مسئولیت اجتماعی، ترویج همبستگی اجتماعی، پرورش حس وابستگی و وفاداری نسبت به جامعه و صداقت است. همه اقدامات انجام شده توسط سازمان باید در جهت توانمندسازی و بهبود امت اسلامی باشد.

۳- اهداف و فرضیه های پژوهش

² Ali & Khan

¹ Khuong

می دهند. در پژوهش حاضر کدگذاری بر اساس حروف انگلیسی و اعداد به شرح زیر انجام شده است:

- مصاحبه های اکتشافی، علامت EI اختصاری از عبارت Interview Exploratory

- مصاحبه های اصلی، علامت MI اختصار از عبارت Interview Main

هر واحد تحلیل (هر متن یا مصاحبه) از ۰۱ شماره گذاری شده است. شماره کدهای موجود در هر واحد تحلیل نیز از ۰۱ آغاز شده و به تعداد کدهای آن واحد تحلیل، در چارچوب اعداد طبیعی، یک واحد، به آن افزوده شده است. بنابراین، هر کد از سه جزء تشکیل میشود: جزء اول علامت اختصاری انگلیسی، جزء دوم (دو رقم دوم) شماره واحد تحلیل و جزء سوم (دو رقم سوم) شماره کد مربوط به واحد تحلیل مد نظر. تحلیل مضمون یا تحلیل تماتیک، رویکرد خوبی برای پژوهش است که در آن سعی می شود از مجموعه ای از داده های کیفی برای مثال، متن مصاحبه، پروفایل های رسانه های اجتماعی یا پاسخ های نظرسنجی، چیزی در مورد دیدگاه-ها، نظرات، دانش، تجربیات یا ارزش های افراد یافته شود. در تحلیل مضمون، ابتدا برای پاسخ به هر یک از این سوالات، داده های کیفی را از گروهی از شرکت کنندگان مرتبط جمع آوری شده و سپس آن ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. تحلیل مضمون امکان انعطاف پذیری زیادی را در تفسیر داده ها ایجاد می کنند. با این حال، خطر از دست دادن تفاوت های ظریف در داده ها نیز وجود دارد. لذا می-توان گفت که کدگذاری شامل خرد کردن، مقایسه کردن، مفهوم پردازی و مقوله بندی داده ها است (دانایی فرد و امامی، ۱۳۸۶). در مرحله شناسایی اولیه، ۱۱۸ مفهوم استخراج شده از ۲۴ مصاحبه دقیق با خبرگان و متخصصان حوزه پژوهش به ۵۱ مفهوم (تم های فرعی) انتزاعی تر تبدیل شده و در نهایت کدگذاری شده و به ۱۰ مقوله (تم اصلی) شناسایی شده اند. نتایج این مرحله شامل شکل گیری مفاهیم و مقوله ویا تم های (اصلی و فرعی) مربوط به آنها در جدول زیر نشان داده شده است:

دوره زمانی انجام پژوهش، سال مالی منتهی به بازه زمانی توزیع پرسشنامه های پژوهش، سال ۱۴۰۰ است. جامعه آماری پژوهش، مدیران مالی شرکت های پذیرفته شده در بازار بورس اوراق بهادار تهران است. با بررسی های به عمل آمده، تعداد جامعه آماری ۶۰۰ نفر معین گردید و برای انتخاب نمونه، از فرمول کوکران با درصد خطای به دست آمده در بیش از ۹۵٪ (۰،۰۵) و سطح اطمینان ۹۵ درصد، حداقل نمونه آماری ۱۶۷ نفر تعیین گردید. بنابراین تعداد ۱۶۷ پرسشنامه توزیع و جمع آوری گردید.

مشخصات توزیع و جمع آوری پرسشنامه

تعداد	شرح
۱۵	پرسشنامه های توزیعی (حضور)
۶۴	تعداد ایمیل ارسال شده
۸۸	پرسشنامه تکمیل شده تحت وب
۱۶۷	جمع کل پرسشنامه تجزیه و تحلیل شده نهائی

۵-روش تجزیه و تحلیل داده ها

۵-۱- تجزیه و تحلیل داده های کیفی

در پژوهش حاضر داده های بدست آمده از متن مصاحبه ها، جهت دقت هرچه بیشتر و افزایش سرعت انجام پژوهش، به وسیله نرم افزار MAXQDA مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. به این صورت که ابتدا پس از شناسایی داده های حاصل از مصاحبه کدهای اولیه استخراج شد، سپس از کنار هم قرار دادن کدهای اولیه مفاهیم ساخته شدند و در نهایت، تم ها نیز از ربط دهی مفاهیم، شکل گرفتند، در ادامه هر یک از تم ها مورد بررسی قرار گرفتند تا اینکه برای هریک از تم ها تعاریف صورت گرفت و تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفتند تا نگارش نهایی تم ها صورت گرفته است. در مرحله اولیه داده ها و مفاهیم شناسایی شده و با تکرار چندباره روند کار بین مجموعه داده ها و خلاصه های کدگذاری شده، الگوهای مدنظر را شناسایی و تحلیل کند. کدها عبارتند از ویژگی ای از داده ها (معنایی یا محتوایی) که برای تحلیل، جالب به نظر می رسند. کدها در کنار هم و در پیوند با هم، تم ها را تشکیل

مقوله ها (تم های اصلی و فرعی) حاکمیت شرکتی با رویکرد ایرانی اسلامی

ردیف	مفاهیم (تم های فرعی)	فراوانی	مقوله (تم اصلی)
۱	تمهیدات پیشگیرانه سازمان نسبت به خسارت محیط زیست	۴	زیست محیطی
۲	حفظ منابع برای نسل آینده	۳	
۳	حمایت از به حداقل رساندن عوارض نامطلوب زیست محیطی	۵	
۴	حسابداری مدیریت زیست محیطی (EMA)	۵	
۵	تبیین دستورات و احکام دین مقدس اسلام بر اهمیت نقش محیط زیست و توجه ویژه به حفاظت از آن برای کارکنان، مشتریان و ...	۶	
۶	توجه به اجرای صحیح قوانین در شرکت	۶	التزام به قانون
۷	پرداخت های قانونی به موقع به نهادهای مربوطه	۶	
۸	کنترل فساد اداری در شرکت	۵	
۹	پرهیز از تبعیض مذهبی، قومیتی و جنسیتی	۷	
۱۰	مشارکت مدنی و سیاسی	۶	
۱۱	تأمین بهداشت و ایمنی کارکنان و ارباب رجوع	۷	توسعه اقتصادی جامعه
۱۲	حمایت از کاهش هزینه های جامعه	۵	
۱۳	حمایت از مهارت ها و تجربه های افراد	۶	
۱۴	حمایت از منافع کلی شرکت	۵	
۱۵	توجه به سودآوری شرکت	۶	
۱۶	شفاف سازی مالی	۵	
۱۷	تدابیر پیشگیرانه از وقوع خطاهای عمدی و سهوی انسانی	۵	
۱۸	سیاست ها و خط مشی های مدیریت ریسک نقدینگی	۲	
۱۹	سیاست ها و خط مشی ها و میزان پذیرش ریسک اعتباری	۲	
۲۰	برنامه تداوم فعالیت	۳	
۲۱	برطرف نمودن نیاز ناتوانان از حداقل امکانات	۴	اجتماعی
۲۲	تأمین حداقل نیازهای افراد جامعه	۳	
۲۳	رعایت انصاف	۳	
۲۴	نفی هر گونه تبعیض	۳	
۲۵	تلاش جهت حفظ وحدت در جامعه	۴	
۲۶	رفع معضلات اجتماعی	۴	فرهنگی
۲۷	احترام به ارزش ها و هنجارهای جامعه	۴	
۲۸	احترام به آزادی بیان	۶	
۲۹	مراکز پاسخگویی به مراجعه کنندگان	۶	
۳۰	ایجاد احساس تعلق افراد جامعه به سازمان/شرکت	۳	
۳۱	آگاهی دادن به مردم جهت شناخت سازمان/شرکت	۳	اصول اخلاقی
۳۲	امانت داری	۴	
۳۳	صداقت	۵	
۳۴	راستگویی، عدم تقلب، عدم تبانی وفای به عهد	۴	

۳۵	عدالت، بی طرفی، عدالت در رفتار متقابل، عدالت تسهیم ریسک و بازده	۵
۳۶	انصاف، رعایت صرفه ذینفعان، اخلاق فراگیر	۵
۳۷	مسئولیت اجتماعی	۴
۳۸	عدم تضییع حقوق کلیه ذینفعان	۵
۳۹	اعتماد اجتماعی	۶
۴۰	پاسخگویی در برابر خداوند	۵
۴۱	پاسخگویی در برابر کلیه ذینفعان	۶
۴۲	دیدگاه مکتبی در پاسخگویی	۳
۴۳	شفافیت در گزارشگری مالی	۶
۴۴	شفافیت سازمانی	۵
۴۵	شفافیت در گزارشهای مدیریت	۴
۴۶	شفافیت در خدمات مالی بموقع	۵
۴۷	شفافیت در گزارشات عمومی شرکت	۴
۴۸	هئیت شریعت	۴
۴۹	حسابرسی شرعی	۳
۵۰	نظارت شرعی	۴
۵۱	هیات مدیره	۵

۲-۵

۲-۵ - فرضیه دوم: التزام به قانون بر مسئولیت پذیری

اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه سوم: عوامل فرهنگی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه چهارم: عوامل زیست محیطی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

-فرضیات پژوهش

با مشخص شدن مولفه ها و ابعاد حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی در بخش کیفی پژوهش میتوان به منظور بررسی تبیین کارکرد آنها بر حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها و بررسی رابطه معنی داری فرضیات زیر را متصور شد:

فرضیه اول: توسعه اقتصادی جامعه بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد .

آید. برای سنجش بهتر پایایی، هر دو روش آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به کار برده شده است. می‌دهد که ابزار اندازه گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد.

متغیر	AVE روایی همگرا
توسعه اقتصادی جامعه	۰,۷۴۸
التزام به قانون	۰,۶۳۷
فرهنگ	۰,۸۱۴
زیست محیطی	۰,۵۹۵
اجتماعی	۰,۷۲۹
اصول اخلاقی	۰,۶۴۹
تعهد اجتماعی	۰,۷۲۳
پاسخگویی	۰,۶۸۸
شفافیت	۰,۷۶۴
نظارت اسلامی	۰,۵۱۹
افشای مسئولیت اجتماعی	۰,۶۴۸

برای سنجش پایایی پژوهش حاضر از روش پایایی بازآزمون استفاده شده است. این روش به میزان سازگاری طبقه بندی داده ها در طول زمان در فاصله زمانی بین پنج تا سی روز اشاره دارد. این شاخص را می‌توان زمانی محاسبه کرد که یک کدگذار یک متن را در دو زمان متفاوت، کدگذاری کرده باشد. روش محاسبه پایایی بازآزمون یا شاخص ثبات به این صورت است که ابتدا تعداد توافقات را دو برابر نموده و حاصل را بر تعداد کل کدها تقسیم می‌نمایند، اگر مقدار به دست آمده عددی بالای ۶۰ درصد باشد میتوان ادعا نمود که میزان پایایی تحلیل مناسب است در نتیجه قابلیت اعتماد کدگذاری مورد تأیید می‌باشد (خواستار، ۱۳۸۸).

فرضیه پنجم: عوامل اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه ششم: اصول اخلاقی شرکتها در مدل حاکمیت شرکتی ایرانی - اسلامی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد. فرضیه هفتم: تعهد اجتماعی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه هشتم: پاسخگویی ایرانی - اسلامی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه نهم: شفافیت بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

فرضیه دهم: شفافیت در مدل حاکمیت شرکتی ایرانی - اسلامی بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اثر معنی دار دارد.

۵-۳-روایی و پایایی

روایی همگرا یک سنجش کمی است که میزان همبستگی درونی و همسویی گویه‌های سنجش یک مقوله را نشان می‌دهد. مفهوم روایی پرسشنامه (اعتبار) به این سوال پاسخ پایایی در مرحله کمی پرسشنامه عبارت است از اینکه اگر در شرایط یکسان و فواصل زمانی مختلف، پرسشنامه را چندین بار به آزمودنی‌ها بدهیم، جواب های یکسان و مشابه به دست

پایایی در مرحله کیفی

ردیف	عنوان مصاحبه	تعداد کل کدها	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	پایایی بازآزمون
۱	اول	۷۹	۲۰	۱۱	٪۶۸
۲	دوم	۳۹	۱۲	۸	٪۶۲
	مجموع	۱۱۸	۳۲	۱۹	٪۶۴,۶

۷۰ درصد بدست آمده میتوان گفت ابزار اندازه گیری این پژوهش از کفایت لازم برخوردار بوده و قابل قبول می باشد.

۵-۴- تجزیه و تحلیل داده های کمی

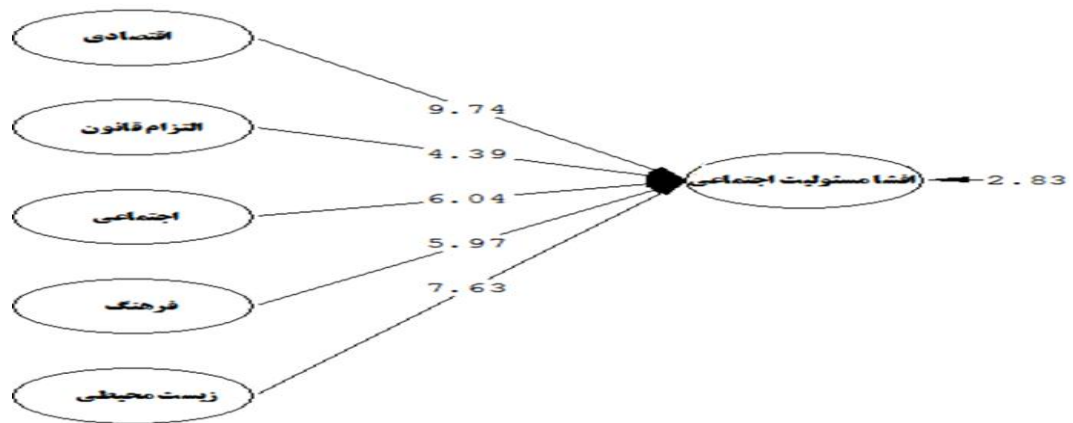
به منظور آزمون فرضیه های پژوهش، ارتباط هر یک از مولفه های ایرانی-اسلامی حاکمیت شرکتی با حسابداری مسئولیت پذیری اجتماعی شرکتها پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی گردیده و ضریب مسیر، خطای معیار و آماره t مسیرهای مطرح شده در پژوهش و نتایج آنها بر اساس خروجی مدل یابی معادلات ساختاری ارائه شد. برای بررسی رد یا عدم رد فرضیه های پژوهش، از آزمون معناداری هر یک از ضرایب مسیر استاندارد شده مدل ساختاری (آزمون تی استیودنت) استفاده شده است. چنانچه مقدار آماره تی استیودنت بیشتر از ۱٫۹۶ یا کمتر ۱٫۹۶- باشد، ضریب های مربوطه معنی دار است.

مدل در حالت اندازه گیری ضریب مسیر

بررسی ۵ فرضیه اول پژوهش

جهت مسیر	بر آورد ضریب	آماره t	نتیجه
توسعه اقتصادی جامعه >>> افشا مسئولیت اجتماعی	۰٫۱۱	۹٫۴۷	قبول
التزام قانون >>> افشا مسئولیت اجتماعی	۰٫۰۸	۴٫۳۹	قبول
عوامل اجتماعی >>> افشا مسئولیت اجتماعی	۰٫۰۵	۶٫۰۴	قبول
عوامل فرهنگی >>> افشا مسئولیت اجتماعی	۰٫۰۹	۵٫۹۷	قبول
عوامل زیست محیطی >>> افشا مسئولیت اجتماعی	۰٫۱۳	۷٫۶۳	قبول

مدل در حالت اندازه گیری معنی داری مسیر

دهد توسعه اقتصادی جامعه، التزام قانون، عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی و عوامل زیست محیطی به ترتیب دارای اثری به میزان ۰،۱۱، ۰،۰۸، ۰،۰۵، ۰،۰۹ و ۰،۱۳ بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد .

با توجه به اینکه مقدار آماره تی استیودنت بیشتر از ۱،۹۶ می باشد هر یک از فرضیه اول مربوط به مولفه های ایرانی- اسلامی حاکمیت شرکتی با مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارای ارتباط معنی دار می باشد. به عبارت دیگر ضرایب مسیر نشان می

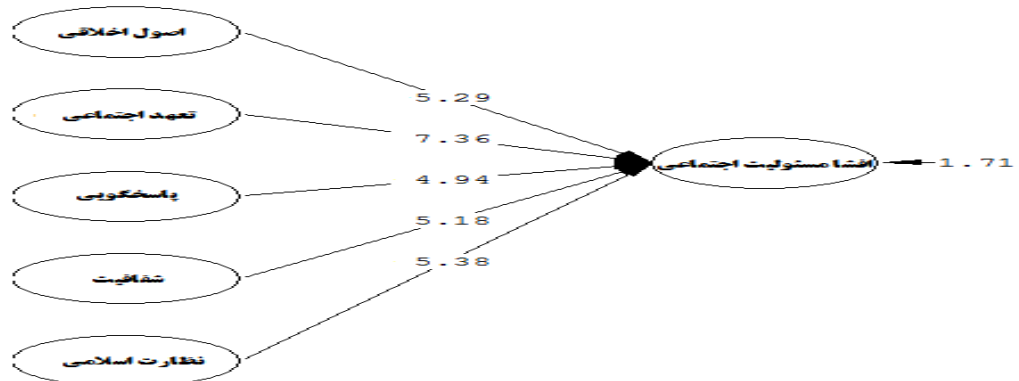

مدل در حالت اندازه گیری ضریب مسیر

بررسی ۵ فرضیه دوم پژوهش

جهت مسیر	برآورد ضریب	آماره t	نتیجه
اصول اخلاقی << افشا مسئولیت اجتماعی	۰،۳۷	۵،۲۹	قبول
تعهد اجتماعی << افشا مسئولیت اجتماعی	۰،۱۸	۷،۳۶	قبول

پاسخگویی >> افشا مسئولیت اجتماعی	۰,۲۳	۴,۹۴	قبول
شفافیت >> افشا مسئولیت اجتماعی	۰,۳۱	۵,۱۸	قبول
نظارت اسلامی >> افشا مسئولیت اجتماعی	۰,۳۵	۵,۳۸	قبول

مدل در حالت اندازه گیری معنی داری مسیر

برازندگی الگوی پیشنهادی بر اساس شاخص مجذور خی دو، شاخص برازندگی تطبیقی ((cfi)، شاخص نکویی برازش (gfi)، شاخص نکویی برازش تعدیل شده (agfi) و ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (rmsea) ارزیابی شد. به منظور برازش الگو ضروری است که شاخصهای مذکور استاندارد-های لازم را داشته باشند. چنانچه شاخص (X^2/df) کوچکتر از ۳ و مقدار rmsea کوچکتر و به صفر نزدیکتر باشد و نیز شاخصهای برازش (gfi، agfi، cfi) به یک نزدیکتر باشند؛ بیانگر آن بوده که الگوی پیشنهادی تأیید شده است.

با توجه به اینکه مقدار آماره تی استیودنت بیشتر از ۱,۹۶ می باشد هر یک از ۵ فرضیه دوم مربوط به مولفه های ایرانی- اسلامی حاکمیت شرکتی با افشای مسئولیت اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران دارای ارتباط معنی دار میباشد. به عبارت دیگر ضرایب مسیر نشان میدهد اصول اخلاقی، تعهد اجتماعی، پاسخگویی، شفافیت و نظارت اسلامی به ترتیب دارای اثری به میزان ۰,۲۳، ۰,۱۸، ۰,۳۷، ۰,۳۱ و ۰,۳۵ بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران میباشد.

مدل	X^2	مقدار احتمال	X^2/df	cfi	gfi	agfi	rmsea
مدل (۱)	۱۵۸,۱۴	< ۰,۰۰۱	۱,۶۹	۰,۹۷۲	۰,۹۵۹	۰,۹۵۲	۰,۰۳۶
مدل (۲)	۱۶۴,۹۷	< ۰,۰۰۱	۱,۷۶	۰,۹۸۳	۰,۹۶۴	۰,۹۵۹	۰,۰۲۷

بنا به مباحث مفصل ذکر شده در قسمتهای قبلی این پژوهش، چارچوب حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مبتنی است بر ۱۰ مولفه بنیادی توسعه اقتصادی جامعه، توسعه اجتماعی، زیست محیطی، التزام به قانون، توسعه فرهنگی

با توجه به جدول فوق، نسبت خی دو به درجه آزادی کمتر از ۳ و میزان rmsea نزدیک به صفر است. همچنین مقادیر agfi، gfi و cfi نزدیک به ۱ هستند؛ در نتیجه مدل ارائه شده از برازش خوبی برخوردارند.

۶- نتیجه گیری

اصول اخلاقی، تعهد اجتماعی، پاسخگویی، شفافیت و نظارت اسلامی بوده که این چارچوب را می‌توان به شرح زیر تشریح نمود:

۱- توسعه اقتصادی جامعه: در حوزه تجارت، اقتصاد، معاملات و تمامی قراردادهای مالی کلیه هنجارها نظیر حمایت از کاهش هزینه‌های جامعه، حمایت از مهارتها و تجربه‌های افراد، حمایت از منافع کلی شرکت، توجه به سودآوری شرکت، شفاف سازی مالی، تدابیر پیشگیرانه از وقوع خطاهای عمدی و سهوی انسانی، سیاست‌ها و خط مشی‌های مدیریت ریسک نقدینگی، سیاست‌ها و خط مشی‌های و میزان پذیرش ریسک اعتباری و برنامه تداوم فعالیت باید مد نظر شرکتهای قرار بگیرد.

۲- توسعه اجتماعی: در حوزه فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و... مباحثی همچون برطرف نمودن نیاز ناتوانان از حداقل امکانات، تامین حداقل نیازهای افراد جامعه، رعایت انصاف، نفی هرگونه تبعیض، تلاش جهت حفظ وحدت در جامعه، رفع معضلات اجتماعی بعبارتی رعایت کلیه دستورالعمل‌های رفتاری باید مدنظر شرکتها قرار بگیرد.

۳- زیست محیطی: در حوزه فعالیتهای اقتصادی، محیط زیست و... مفاهیمی همچون تمهیدات پیشگیرانه سازمان نسبت به خسارت محیط زیست، حفظ منابع برای نسل آینده، حمایت از به حداقل رساندن عوارض نامطلوب زیست محیطی، حسابداری مدیریت زیست محیطی (EMA)، تبیین دستورات و احکام دین مقدس اسلام بر اهمیت نقش محیط زیست و توجه ویژه به حفاظت از آن برای کارکنان و مشتریان و... باید مدنظر شرکتها قرار بگیرد.

۴- التزام به قانون: در حوزه فعالیتهای اقتصادی، قانونی و... مفاهیمی همچون توجه به اجرای صحیح قوانین در شرکت، پرداخت‌های قانونی به موقع به نهادهای مربوطه، کنترل فساد اداری در شرکت، پرهیز از تبعیض مذهبی، قومیتی و جنسیتی، مشارکت مدنی و سیاسی و تامین

بهداشت و ایمنی کارکنان و ارباب رجوع باید مدنظر شرکتها قرار بگیرد.

۵- توسعه فرهنگی: در حوزه فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی مفاهیمی همچون احترام به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه، احترام به آزادی بیان، مراکز پاسخگویی به مراجعه کنندگان، ایجاد احساس تعلق افراد جامعه به سازمان یا شرکت، آگاهی دادن به مردم جهت شناخت سازمان یا شرکت باید مدنظر شرکتها قرار بگیرد.

۶- اصول اخلاقی: رعایت اصول اخلاقی توسط شرکتها از ابعاد حاکمیت شرکتی ایرانی - اسلامی شامل ۱. امانتداری (امانتداری در معاملات)، ۲. صداقت (راستگویی، عدم تبانی، عدم تقلب و وفای به عهد)، ۳. عدالت (بیطرفی، اعتدال، عدالت در تسهیم ریسک و بازده و عدالت در روابط با سهامداران، رفتار افقی) و ۴. انصاف (رعایت صرفه دینفعان، اخلاق فراگیر) است. خداوند در قرآن میفرماید: "وَالَّذِينَ هُمْ لِإِمانَتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ راعُونَ" (مؤمنون: ۸)؛ از این رو میتوان امانتداری و صداقت در آن را از اصول بنیادی حاکمیت شرکتی به حساب آورد و صداقت یکی از بارزترین شاخصهای اخلاقی در فضای کسب و کار اسلامی است که آن را میتوان به اطلاعات متقارن تشبیه کرد (نصراللهی و شفیعی، ۱۳۹۵). از طرفی خداوند می فرماید: «قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ: بگو پروردگارم مرا به قسط و عدالت امر نمود (اعراف: ۲۹)، برابری و مساوات و داشتن رفتاری برابر با دینفعان (رفتار افقی) در بهره برداری از امکانات موجود از ابعاد عدالت اجتماعی و رعایت حقوق اقتصادی دینفعان در حوزه رفتارهای اقتصادی از ابعاد عدالت اقتصادی است که شرکتهای اسلامی موظف به رعایت توأمان آنها هستند.

۷- تعهد اجتماعی: الزام به تعهد اجتماعی توسط شرکتها بعبارتی تعهد اجتماعی به مؤلفه‌های فرعی دیگری از جمله مسئولیت اجتماعی و عدم تضییع حقوق کلیه دینفعان و نیز اعتماد اجتماعی تفکیک می‌گردد. امیرالمؤمنین علی می

فرماید: "جَعَلَ اَهْلُ سُبْحَانَهُ حُقُوقَ عِبَادِهِ مُقَدَّمَةً لِحَقُوقِهِ" (تمیمی آمدی، ۱۴۱۰ق، ص ۳۴۰)؛ لذا عدم تضییع حقوق ذینفعان و تقدم آن بر حقوق فردی، موجبات اعتماد اجتماعی را فراهم و پایداری تعهد اجتماعی در شرکت های اسلامی را بیشتر می نماید.

۸- پاسخگویی شرکتی در قالب ضوابط اسلامی: این مؤلفه به مسئله پاسخگویی تحت سه مبحث پاسخگویی برابر خداوند به عنوان مالک و پاسخ خواه اصلی، پاسخگویی در برابر کلیه ذینفعان و داشتن دیدگاه مکتبی در پاسخگویی می پردازد. آنچه در اسلام بیشتر مدنظر قرار دارد موضوع پاسخگویی وسیع در برابر ذینفعان با یک دیدگاه مکتبی است و در وهله اول پاسخگویی در برابر خداوند مطرح است (رستمی و دیگران، ۱۳۹۵). حضرت رسول می فرماید: "کلکم راعٍ، وَ کلکم مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ" (مجلسی، ۱۳۶۴، ج ۷۲، ص ۳۸). با این مفهوم که عنصر اساسی حاکمیت شرکتی در این بخش را می توان پاسخگویی در اقسام یاد شده آن دانست.

۹- شفافیت: شفافیت همه جانبه امور مالی با دیدگاه اسلامی شاخصی از حاکمیت شرکتی ایرانی- اسلامی است که مشتمل بر مؤلفه های ۱. شفافیت در گزارش های مالی، ۲. شفافیت در گزارش های مدیریت، ۳. شفافیت در گزارش های عمومی شرکت، ۴. شفافیت مالکیت سهام، ۵. شفافیت سازمانی، ۶. شفافیت در خدمات مالی به موقع است. شفافیت در کنار بسیاری از مفاهیم که در دوران مدرن رواج و توسعه یافتند در ادبیات دینی همواره وجود داشته است. آیه "وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ" (بقره: ۴۲) به نوعی به مسئله شفافیت اشاره دارد؛ زیرا نپوشاندن حق همان اشاره به شفافیت دارد. اسلام به اصل شفافیت تأکید و آن را به عنوان ابزاری برای توسعه جامعه ضروری می داند.

۱۰- نظارت اسلامی: یکی از ابعاد حاکمیت شرکتی ایرانی- اسلامی است که خاص کشورهای اسلامی است که شامل چهار مؤلفه ۱. هیئت شریعت، ۲. حسابرسی شرعی و ۳. نظارت

شرع ۴- هیات مدیره است. خداوند در قرآن در مورد امت های مختلف می فرماید: "لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَ مِنْهَاجًا" برای هر یک از شما شرع و راهی قرار دادیم" (مائده: ۴۸). وظیفه هیئت شریعت رسیدن به مقاصد شریعت است؛ بنابراین سیستم تجارت اسلامی باید با قوانین اخلاقی شریعت پیریزی شود؛ لذا در زمینه شریعت، هیئت شریعت ورود پیدا می کند. از این رو در سازمان های اسلامی حضور هیئت نظارت شرعی به عنوان یکی از کمیته های هیئت مدیره به ترسیم تصویر صحیح روابط اسلامی کمک می کند و از طرفی با توجه به استفاده از اعضای هیئت مدیره که آگاهی کامل به مسائل شرعی دارند هیچگونه هزینه جدیدی به شرکت ها تحمیل نمی کند. از این رو در زمینه اسلامی کردن علوم باید از هرگونه افراط و تفریط دوری جست.

در نهایت با انجام آزمون آماری در بخش کمی پژوهش متوجه شدیم هریک از مولفه های و اصول اساسی حاکمیت شرکتی با رویکرد اسلامی - ایرانی با مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه معنی داری داشته اند. عبارتی چنانچه شرکتها ملزم به ارائه گزارشگری اسلامی و ایرانی در جوامع اسلامی عبارتی میتوان گفت حاکمیت شرکتی یک مقوله و زیرمجموعه ای از مسئولیت اجتماعی است و تمامی شرکتها برای رسیدن به یک گزارش مطلوب مسئولیت اجتماعی باید دارای یک سری اصول و قواعد حاکمیت شرکتی باشند تا در سطح جهانی و بین المللی گزارشات شفاف و قابل اتکایی ارائه بدهند. همچنین نهادهای بین المللی نیز دست به تهیه و تدوین استانداردهایی در این خصوص نمایند تا بتوانند گزارشات مسئولیت اجتماعی و حاکمیت شرکتی را از جنبه اختیاری بودن به الزامی بودن وادار نمایند. یا بین المللی با رویکرد اسلامی باشند می بایست از این مولفه ها و اصول ارائه شده پیروی نمایند.

منابع:

- افجه ای، علی اکبر، خسرو پناه، عبدالحسین و عباداله بانسی. (۱۳۹۳)، طراحی الگوی جامع رهبری اثربخش سازمانی با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی، مدیریت در دانشگاه اسلامی ۷، سال سوم، شماره ۱، صص ۹۵-۱۱۳.
- باقرپور ولاشانی، محمد علی، جهانبانی، مصطفی و سمیه ظفرزاده. (۱۳۹۳)، بررسی دیدگاه استفاده کنندگان صورتهای مالی در خصوص چارچوب و محتوای گزارشگری اجتماعی، دوره ۳، شماره ۲- شماره پیاپی ۸، صص ۴۰-۱۶.
- بدری، احمد. مبانی و ضرورت راهبری شرکتی، مجموعه مقالات همایش راهبری شرکتی سازمان بورس اوراق بهادار تهران، ۱۳۸۷.
- بیاتی، محمدعلی، صیادی، سعید، گیوکی، ابراهیم، سلاجقه، سنجر، ۱۴۰۱، ارائه مدل مسئولیت اجتماعی با استفاده از روش فراترکیب، جامعه-شناسی آوزش و پرورش ایران، دوره ۱۵، شماره ۱، صفحه ۲۰۷-۲۱۷.
- پاک مرام، عسگر، فتحی عبدالهی، احمدو لطف اله تقی زاده. (۱۳۹۴)، تأثیر عقاید اسلامی بر مدیریت سود، دو فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهشات مالی اسلامی، سال چهارم، شماره دوم (پیاپی ۸)، صص ۹۷-۱۳۲.
- تقی پوریان، یوسف، نیکو مرام، هاشم، عباس طلوعی اشلقی. (۱۳۹۲)، تبیین رویکردهای اخلاقی حسابداران و تاثیر آن بر ویژگیهای کیفی اطلاعات حسابداری و ارائه مدل موثر، رساله دکترا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و پژوهشات تهران.
- حاجی زاده، مهین، محی الدین آورجه. (۱۳۹۳)، مسئولیت پذیری اجتماعی در قرآن کریم با تأکید بر دیدگاه علامه طباطبایی در المیزان، دو فصلنامه قرآن در آینه پژوهش فسال اول، شماره اول، صفحات ۱۲۳-۱۵۶.
- حساس یگانه، یحیی و قدرت اله برزگر، (۱۳۹۳)، مبانی نظری مسئولیت اجتماعی شرکتها و پارادایم پژوهشاتی آن در حرفه حسابداری، فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، سال هفتم، شماره بیست و دوم.
- حنیفر، حسین، میرزایی، نقی؛ پریشانی، علی و علی پور بهروزان. (۱۳۹۷)، "آسیب شناسی پژوهش های داخلی در زمینه مسئولیت پذیری اجتماعی با رویکرد فرا ترکیب".
- فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت سازمان های دولتی، دوره ۶، شماره ۳، صص ۸۳-۹۸.
- خرم آبادی، مهدی، لشگرآرا، سهیلا، پورغلامرضا، ندا، ۱۴۰۱، بررسی نقش کیفیت حاکمیت شرکتی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت ها و اجتناب مالیاتی، پژوهش های راهبردی بودجه و مالی، دوره ۳، شماره ۱، صفحه ۹۷-۱۲۵.
- غلامی جمکرانی، رضا، نیکو مرام، هاشم، موسویان، سید عباس؛ و فریدون رهنمای رودپشتی. (۱۳۹۳)، مولفه های کلیدی مفاهیم نظری گزارشگری مالی با رویکرد اسلامی، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال چهارم، شماره ۱۳، صص ۲۳-۳۹.
- کرمی، غلامرضا؛ قیومی، زهره؛ و علی ابراهیمی کردلر. (۱۳۹۳)، ارزیابی شاخص افشای مسئولیت پذیری اجتماعی و بررسی ارتباط این شاخص با عملکرد مالی بانکها در ایران، دو فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۲، شماره ۲، صص ۱۴۹-۱۳۱.
- وکیلی فرد، حمید رضا؛ حسین پور فاطمه. (۱۳۹۶). بررسی اثر شدن نگرش مذهبی حسابداران بر مسئولیت پذیری اجتماعی شرکت. دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری - سال دوم، شماره سوم، صص ۱۸۵-۲۱۴.
- Adnan Khurshid, M., A. Abdulrahman., A.A. Soliman, and S. Mohamad Amin. 2014. Developing an Islamic corporate social responsibility model (ICSR). *Competitiveness Review*. Vol. 24 No. 4, 2014. pp. 258-274. DOI 10.1108/CR-01-2013-0004.
- Aguilera, R. V., Rupp, D., Williams, C. A. and Ganapathi, J. (2007) 'Putting the S Back in Corporate Social Responsibility: A Multi-level Theory of Social Change in Organizations', -Ali Y., A. Khan; "Shari'ah Governance: A Solution to Corporate Governance Problem"; In: Kaur H. (eds) *Facets of Corporate Governance and Corporate Social Responsibility in India*, 2021.
- Alsaadi, A., Ebrahim. M. S. & Aziz Jaafar., (2016), "Corporate Social Responsibility, Shariah-Compliance, and Earnings Quality". *J Financ Serv Res* (2017) 51:169-194., DOI 10.1007/s10693-016-0263-0.

- Kirat, M. (2015) 'The Islamic roots of modern public relations and corporate social responsibility', *Int. J. Islamic Marketing and Branding*, Vol. 1, No. 1, pp.97-112.
- Pijourlet, G. (2013); "Corporate social responsibility and financing decisions", *European Financial Management Association Annual Conference*, Reading, United Kingdom, ۲۶-۲۹ June.
- Thirumanickam, N., Rajamanoharan, I. D., Nordin, N. (2008); *Stakeholders' perceptions and expectations of corporate social responsibility reporting in Malaysia*, *Proceedings of the ۷th Australasian -Conference for Social and Environmental Accounting Research (A-CSEAR 2008)*.
- Yasir Yusuf, Muhammad, bin Bahari .Zakaria (2011) , "Islamic Corporate Social Responsibility in Islamic Banking; Towards Poverty Alleviation".
- Bahari, Z., Yusuf, M.Y. (2014). *Corporate Social Responsibility in Islamic Banking Institutions in Aceh: Analysis of Criteria and Perception*. *Journal of Educational and Social Research*. MCSER Publishing, Rome- Italy
- Haniffa, R. & Hudaib, M. (2007). *Exploring the Ethical Identity of Islamic Banks via Communication in Annual Reports*. *Journal of Business Ethics*, 76(1), 97-116.
- International Accounting Standard Board (IASB), (2010). *The Conceptual Framework for financial reporting*, IASB, London, UK.
- Isa, S. M. (2012). *Corporate Social Responsibility: What can we Learn from the Stakeholders?* *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 65, 327-337.
- Islam, M. A. & Deegan, C., (2008), "Motivations for an organization within a developing country to report social responsibility information: Evidence from Bangladesh", *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol. 21, No. 6, PP. 850-874.

Providing a framework for corporate governance with an Islamic-Iranian approach and explaining its function in corporate social responsibility accounting.

¹teymour jabbari

²javad ramezani*

³mehdi khalilpour

Abstract

The aim of the current research was to study and examine the presentation of corporate governance from an Iranian perspective - and to examine its relationship with the disclosure of corporate social responsibility. The method used in this research is the combined method of the qualitative method based on the analysis of the theme (theme), the basis and the method of using the descriptive-survey method. The research was carried out in two stages. In the qualitative stage, the data was collected through structured interviews from two groups including specialists and experts from university faculty members and experts who had knowledge in the field of corporate governance and social responsibility. (Main and sub-themes) corporate governance with Iranian-Islamic approach was identified. In the second stage (quantitative part), its relationship (dimensions and components) with the disclosure of corporate social responsibility was collected and statistically tested by means of a supplementary questionnaire of financial managers of Companies accepted in Tehran Stock Exchange. 10 components identified the economic development of society, adherence to law, culture, environment, social category, moral principles, social security, accountability, transparency and Islamic supervision. In order to test a research hypothesis, the relationship between each of the Iranian-Islamic components of corporate governance with the disclosure of social responsibility of companies admitted to the Tehran Stock Exchange has been investigated, and the path coefficient, index error and t-statistics of the paths proposed in research and their results were presented based on the output of structural equation modeling. Considering that the T-Student score was more than 1.96, each of the Iranian-Islamic components of corporate governance had a significant relationship with the social responsibility disclosure of the companies admitted to the Tehran Stock Exchange. In other words, the coefficient of the path of economic development of the society, compliance with the law, social factors, cultural factors, environmental factors, moral principles, other social, accountability, transparency and Islamic supervision of education has an effect of 0.11, 0.08, 0.05, 0.09, 0.13, 0.37, 0.18, 0.23, 0.31 and 0.35 for social responsibility disclosure of companies listed in Tehran Stock Exchange.

Key words: corporate governance, social responsibility, Iranian-Islamic approach, method based on the analysis of the theme.

¹ Department of accounting, nour branch, Islamic azad university, nour, Iran (jbarytymwr7@gmail.com)

² Assistant professor, Department of accounting, nour branch, Islamic azad university, nour, iran. (Corresponding author)(javad.ramezani58@gmail.com)

³Assistant professor, Department of accounting, nour branch, Islamic azad university, nour, iran. (khalilpournmehdi@gmail.com)